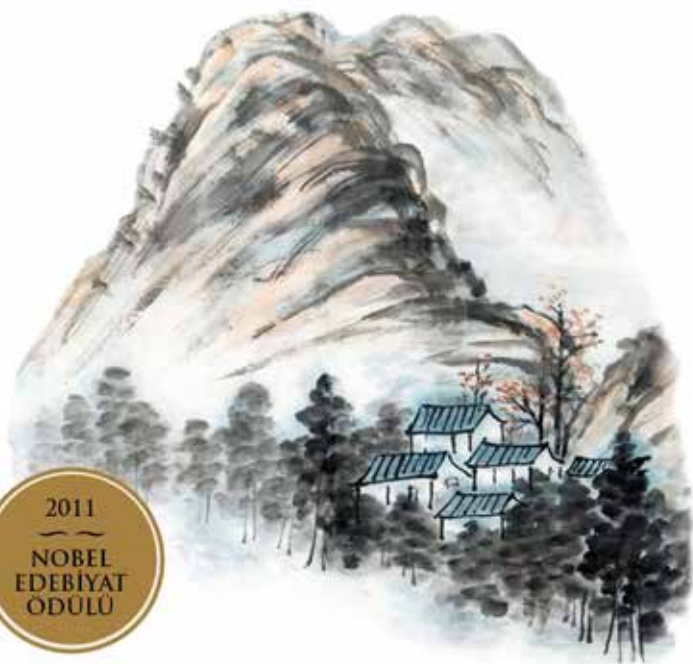

TOMAS
TRANSTRÖMER

Ateş Karalamaları

2011
—
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

Çeviri: CEVAT ÇAPAN

♥
CAN

2.
BAŞKI

TOMAS
TRANSTRÖMER
Ateş Karalamaları

Can Çağdaş

Tomas Tranströmer'in, *Hemligheter på vägen* (1958), *Den halvfärdiga himlen* (1962), *Klanger och sp r* (1966), *Stigar* (1973), *Sanningsbarri ren* (1978), *Det vilda torget* (1983), *F r levande och d da* (1989), *Sorgegondolen* (1996), *Den stora g tatan* (2004) adlı kitaplarından derlenmiştir.

  Tomas Tranströmer

  2012, Can Sanat Yayınları A.Ő.

Dünyada ilk baskısı Albert Bonniers F rlag, Stockholm, İsveç tarafından yapılmıştır. Bu eserin Türkçe yayın hakları Bonnier Group Agency, Stockholm, İsveç aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2012

2. basım: Őubat 2019, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan

Kapak tasarımı: Ayře  elem Design

Kapak resmi:   Shutterstock

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Őti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Őti.
Maltepe Mah. Gümüřsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-1483-2

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAđITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ő.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com/9789750714832
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

TOMAS
TRANSTRÖMER
Ateş Karalamaları

ŞİİR

Çeviren
Cevat Çapan

TOMAS TRANSTRÖMER, 1931 yılında Stockholm'de doğdu. İsveçli şair Erik Lindegren'den ve 1940'ların modernist şiirinden etkilenen Tranströmer'in yapıtları klasik biçimlere ve barok dönem şiirine olduğu kadar gerçeküstücülüğe de göndermeler içerir. Bu yapıtlardaki imgeler, şairin doğayla ilgili gözlemlerini yansıtır. Transtömer, ilk şiir kitabı *17 dikter*'de (17 Şiir, 1954) Stockholm izlenimlerini kozmik bir bakış açısıyla verir. *Hemligheter på vägen*'de (Yoldaki Gizler, 1958) gezi izlenimlerini aktarır. Tranströmer 1966'ya kadar suçlu gençlerin kapatıldığı Roxtuna Cezaevi'nde psikolog olarak çalıştı. 1966'da Bellman Ödülü'nü kazandı. Şair, 1981 yılında Batı Almanya'da Petrarca Ödülü'nü, 1983'te İsveç'te Bonnier Şiir Ödülü'nü, 1990'da Neustadt Uluslararası Edebiyat Ödülü'nü, 2007'de Griffin Vakfı Ömür Boyu Başarı Ödülü'nü ve 2011'de de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.

CEVAT ÇAPAN, 1933'te Kocaeli, Darıca'da doğdu. Robert Koleji ve Cambridge Üniversitesi İngiliz Edebiyatı Bölümü'nü bitirdikten sonra, 1960'tan başlayarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde uzun yıllar öğretim üyesi olarak görev yaptı. Daha sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi (Mimar Sinan Üniversitesi), Boğaziçi, Anadolu ve Marmara üniversitelerinde dersler verdi. 1996'dan bu yana Yeditepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi. *Dön Güvercin Dön* adlı şiir kitabıyla 1986 Necatigil Şiir Ödülü'nü aldı. Ardından *Doğal Tarih*, *Sevda Yaratan* ve *Ne Güzel Yolculuktu Aklımdan Çıkmaz* adlı şiir kitapları yayınlandı.

İçindekiler

Önsöz	13
YOLDAKİ SIRLAR (1958)	
Damların Üzerinde Şarkı Söyleyerek Uyuyan Adam	19
Saat Üçte İzmir	20
Yoldaki Sırlar	21
Tren Yolu	22
Kyrie	23
YARI HAZIR GÖKYÜZÜ (1962)	
Ağaç ve Gökyüzü	27
Yüz Yüze	28
Yolculuk	29
Do Majör	31
Dağdan	32
Syros	33
Allegro	34
Noktürn	35
ÇANLAR VE TREN YOLLARI (1966)	
Lizbon	39
Tarih Üstüne	40

Yaz Ovası	42
Kuzeyde Bir Sanatçı	43
PATİKALAR (1973)	
Bir Sınırın Gerisindeki Dostlara	47
Mayıs Sonu	48
GERÇEĞİN BARİKATI (1978)	
Yurttaşlar	51
Karşıdan Karşıya Geçme	52
Schubertiana	53
Kara Dağlar	56
VAHŞİ PAZARYERİ (1983)	
Mart 79'dan	59
Anılar Seyrediyor Beni	60
Kış Bakışı	61
İstasyon	62
Mektuplara Cevaplar	63
Mavi Rüzgâr Çiçekleri	64
Bin Dokuz Yüz Seksen	65
Siyah Kartpostallar	66
Ateş Karalamaları	67
Postludium	68
Düş Semineri	69
Molokai	71
YAŞAYANLAR VE ÖLÜLER İÇİN (1989)	
Unutulmuş Kaptan	75
Badelunda'daki Bülbül	77
Ninni	78
İçerisi Sonsuz	79

Vermeer	82
Madrigal	84
HÜZÜN GONDOLU (1996)	
Gece Kitabından Bir Sayfa	87
Hüzün Gondolu	88
Güneşli Manzara	92
Haikular	93
Kış Ortası	95
BÜYÜK MUAMMA (2004)	
Kartal Kaya	99
Kasım	100
Kar Yağıyor	101
İmzalar	102
Haikular	103

Önsöz

2011 Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Tomas Tranströmer'i ben 90'lı yılların başlarında *American Poetry Review* adlı dergide yayımlanan "Schubertiana" şiiriyle tanıdım. Bu şiirle birlikte beş-altı şiirini daha çevirerek 1993'te *Cumhuriyet*'in Şiir Atlası sayfalarında yayımladım. Bunu 1994'te İyi Şeyler kitapları arasında çıkan *Ateş Karalamaları* adlı küçük kitap izledi. Aynı yıl İsveç'te, Gotland adasının Visby kentindeki Yazarlar ve Çevirmenler Evi'nde Tomas Tranströmer için düzenlenen ve birçok Baltık ülkesi şairinin de katıldığı bir şiir şenliğine çağrıldım. Tranströmer 1991'de geçirdiği bir beyin kanaması sonunda konuşma yetisini kaybetmiş ve vücudunun sağ tarafını kullanamaz duruma düşmüştü. Bu engelli durumuna rağmen Tranströmer, toplantıya katılan öbür şairlerle karısı Monica'nın da yardımıyla dostluklar kurmayı başardı. Bu arada yakından tanıdığı Lütfi Özkök'le ilgili bir belgesel filmi birlikte izlerken bana da sol eliyle bir kitabını imzaladı. Daha sonra Özkök'ten öğrendiğime göre Tranströmer, 1954'te Türkiye'ye yaptığı yolculuk için ondan bilgi almış ve onun yönlendirmesiyle Oktay Rifat ve Melih Cevdet gibi şairlerle tanışmış. İstanbul'da onlar tarafından gezdirilmiş, sonra da Bursa üzerinden İzmir'e gitmiş ve "İzmir Saat Üç" şiiri o gezi sonunda yazılmış.

Ateş Karalamaları kitabı, bizim şiir çevrelerinde pek iz bırakmamış olmalı ki, Nobel Ödülü haberi basında duyurulduğunda, onun Türkçede yalnız *Hüzün Gondolu* ve *İzmir Saat Üç* adlı iki kitabının yayımlandığı açıklandı. Böylece, hiç değilse rahmetli Gürhan Uçkan'ın çevirileri de yeniden hatırlanmış

oldu. Belki hatırlanması gereken başka çeviriler arasında Lütfi Özkök'le Yüksel Peker'in hazırladıkları ve çevirdikleri Yapı Kredi Yayınları'ndan 1996'da çıkan *1945 Sonrası İsveç Şiiri Antolojisi*'ndeki örnekler de bu kısa listeye eklenebilirdi. Artık "ikinci geliş"te!

1954'teki ilk kitabından 2004'te yayımlanan son şiir kitabına kadar on iki kitabından seçilen bu şiirlerin yazarı Tomas Tranströmer, 1931'de Stockholm'de doğdu. 1956'da Stockholm Üniversitesi'nde yüksek öğrenimini tamamladıktan sonra 1960-1966 yılları arasında Roxtuna Çocuk Hapishanesi'nde psikolog olarak çalıştı. 1967'den sonra da Västerås'ta çalışma özür-lülerle ilgili bir göreve geçti ve hastalanıp Stockholm'e dönünceye kadar orada yaşadı.

İsveç'in günümüzdeki en önemli şairlerinden biri sayılan Tranströmer 1981'de Batı Almanya'da Petrarca Ödülü'nü, 1983'te İsveç'in en saygın ödülllerinden Bonnier Şiir Ödülü'nü, 1990'da Neustadt Uluslararası Edebiyat Ödülü'nü, 2007'de Griffin Vakfı Ömür Boyu Başarı Ödülü'nü, 2011'de de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı.

Şiirlerinde uzun İsveç kışlarından ve Stockholm çevresindeki takımadalarda yaşanan güzel yazlardan olduğu kadar, dünyanın birçok ülkesinde karşılaşılan sorunlardan da esinlenen Tranströmer, gözlemlerini çarpıcı metaforlarla dile getirir. Çoğu zaman içedönük bir duyarlılığın ürünleri olan bu şiirler uykuyla uyanıklık, çalışmayla dinlenme, kentle çevresi ve değişik kültürler arasındaki karşıtlıkları yansıtır. Ama Tranströmer, şiirle ilgili şu sözlerinden de anlaşılacağı gibi, gene bu karşıtlıklar arasında bağlar kurmaya çalışır:

Benim şiirlerim, buluşma noktalarıdır. Bu şiirlerin amacı, gündelik dilin ve yaklaşımların gerçekliğinde değişik yanları arasında kuramadığı bağlantıyı bir anda kurmaktır. Bir manzaranın çarpıcı özellikleri ile önemsiz ayrıntıları arasında bağlar vardır; değişik kültürler ve insanlar da bir sanat yapıtında bir araya gelebilir; doğayla endüstri arasında da bir bağlantı kurulabilir. İlk bakışta bir çatışma gibi görünen bir olgu, bir uzlaşmaya da dönüşebilir. Gündelik dil ve alışılmış yaklaşımlar

dünyayla ilgili sorunların ele alınmasında, belirgin ve somut amaçlara ulaşmada gerekli olabilir. Ama hayatın bazı önemli anlarında bu dilin ve yaklaşımların yetersiz olduğunu deneyimlerimizden biliyoruz. Bu yüzden, yalnız bu dilin ve anlaşma yöntemlerinin egemen olmasına izin verirse, bir iletişim bunalımıyla karşı karşıya gelebiliriz. Ben şiiri böyle bir tehlikeye karşı bir "karşı güç" olarak görüyorum. Şiir, etkin uzlaşma aracıdır; bizi uyuşukluğa değil, uyanıklığa yönlendiren araçlar.

CEVAT ÇAPAN

Yoldaki Sırlar
(1958)

DAMLARIN ÜZERİNDE ŞARKI SÖYLEYEREK UYUYAN ADAM

Sabah. Mayıs yağmuru. Şehir hâlâ
bir dağ köyü kadar sessiz. Sokaklar sessiz.
Ve gökte mavi yeşil bir uçak motorunun
gürültüsü. – Pencere açık.

Uyuyan adamın sırtüstü yattığı yerde düşü
saydamlaşıyor. Kımıldıyor, aramaya başlıyor
dikkatin araçlarını el yordamıyla – nerdeyse
uzayda.

SAAT ÜÇTE İZMİR

Az ilerde, nerdeyse bomboş sokakta
iki dilenci, birisi tek bacaklı–
öteki taşıyor onu sırtında.

Öyle durdular – gece yarısı bir yolda
farların ışığında donup kalan
bir hayvan gibi – bir an bekleyip

karşıya geçmek için hızla devam ettiler
yollarına okul bahçesinde oynayan
çocuklar gibi öğle sıcağında sayısız saat

çalarken boşlukta. Mavi parlayarak akıp geçti
sularda. Siyah sürünüp büzüldü bakarak taşlardan.
Beyaz esip bir fırtına oldu gözlerde.

Saat üç çiğnenirken nalların altında
ve karanlık döverken ışığın duvarını
şehir uzanmış sürünüyordu denizin kapısında

ışyarak akbabanın keskin bakışlarıyla.

YOLDAKİ SİRLAR

Uyuyan adamın yüzüne çarptı gün ışığı.
Daha da canlı bir düş gördü adam
ama uyanmadı.

Karanlık yüzüne çarptı, kızgın güneşin
sabırsız ışınları altında, başkalarıyla
yürüyen bir adamın.

Birden karardı her yer, sanki bir sağanakla.
her ânı içeren bir odada buldum kendimi–
bir kelebek müzesinde.

Ve güneş hâlâ eskisi gibi kızgın.
Sabırsız fırçalarıyla boyuyor yeryüzünü.

TREN YOLU

Sabahın ikisi, ay ışığı. Tren durmuş kırların ortasında. Uzakta yanıp sönen ışıkları bir kasabanın, donuk donuk göz kırpmıyorlar ufukta.

Tıpkı insanın düşünde derinlere dalıp dalıp da odasına döndüğü zaman nereye gittiğini hiç hatırlamayacağı gibi.

Ya da insan hasta yatarken nasıl yanıp sönen kıvılcımlara, bir kaynaşmaya dönerse günleri belli belirsiz ve donuk ufukta.

Tren hiç kıpırdamadan duruyor.
Saat iki: ay pırıl pırıl, birkaç yıldız.

KYRIE

Bazen hayatım gözlerini karanlıkta açardı.
Kalabalıklar sokaklarda görmeden ve kaygılı
bir mucizeye doğru sürüklenirmiş gibi bir duygu,
ben ayakta dururken görünmeden.

Bir çocuk yüreğın ağır ağır atışını dinleyerek,
korkudan ürpererek uykuya dalarcasına
Sabah yavaş yavaş ışınlarını kilitlere yöneltip
karanlığın kapıları açılıncaya dek.

Yarı Hazır Gökyüzü
(1962)

AĞAÇ VE GÖKYÜZÜ

Bir ağaç var yağmurda dolaşan, koşarak geçiyor
yanımızdan bardaktan boşanan külrengi yağışta.
Bir işle görevli. Güç alıyor yağmurdan
meyve bahçesindeki bir karatavuk gibi.

Yağmur dinince, ağaç da duruyor.
İşte orada, sessiz duruyor bizim de
aydınlık gecelerde kar tanelerinin
havada uçuşmalarını beklediğimiz gibi.

YÜZ YÜZE

Şubatta hayat donup kaldı.
İsteksizce uçtu kuşlar ve ruh
bir tekne nasıl sürtünürse bağlandığı iskeleye
öyle sürtündü durdu manzaraya.

Ağaçlar bana sırtlarını dönüp kaldılar.
Ölü saplarla ölçüldü yoğun kar.
Ayak izleri eskidi donan karda.
Dil inledi branda bezinin altında.

Bir gün bir şey geldi pencerenin camına.
İşi bıraktım, kaldırıp başımı baktım.
Pırl pırlıdı renkler. Fır dönüyordu her şey.
Sıçrayıp birbirimize koştuk toprakla ben.

ŞİİR

*İsveç edebiyatının
yaşayan en büyük şairi
Tomas Tranströmer, kişiler
ve kültürler arasında bağ
kuran eseriyle Nobel
ödülüne layık görüldü.*

"Benim şiirlerim, buluşma noktalarıdır. Bu şiirlerin amacı, gündelik dilin ve yaklaşımların gerçekliğin değişik yanları arasında kuramadığı bağlantıyı bir anda kurmaktır. Bir manzaranın çarpıcı özellikleriyle önemsiz ayrıntıları arasında bağlar vardır; değişik kültürler ve insanlar da bir sanat yapıtında bir araya gelebilir; doğayla endüstri arasında da bir bağlantı kurulabilir. İlk bakışta bir çatışma gibi görünen bir olgu bir uzlaşmaya da dönüşebilir. Gündelik dil ve alışılmış yaklaşımlar dünyayla ilgili sorunların ele alınmasında, belirlenin ve somut amaçlara ulaşmada gerekli olabilir. Ama hayatın bazı önemli anlarında bu dilin ve yaklaşımların yetersiz olduğunu deneyimlerimizden biliyoruz. Bu yüzden, yalnız dilin ve anlaşma yöntemlerinin egemen olmasına izin verirsek, bir iletişim bunalımıyla karşı karşıya gelebiliriz. Ben şiiri böyle bir tehlikeye karşı bir direniş gücü olarak görüyorum. Şiir, etkin uzlaşma aracıdır; bizi uyusukluğa değil, uyanıklığa yönleltmeyi amaçlar."

Gömleğinin içine doluyor yumuşak, serin bir rüzgâr,
kalbini arıyor.

Elma ağaçlarıyla kiraz ağaçları sessizce gülüyorlar
Süleyman'a.

Benim tünelimde çiçek açıyorlar. Ve unutmak için değil,
hatırlamak için gerekli onlar bana.

ISBN 978-975-07-1483-2

9 789750 714832